

VRIJHEIDS CONGRES

9 OKTOBER 2010

PROGRAMMA & READER

Congres: Vrijheid onder druk

Locatie: Stadscafé de Observant www.observant.nl

Meer informatie: www.wi.christenunie.nl/vrijheid

Mr. G. Groen van Prinsterer Stichting,
Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie, 2010

VRIJHEIDS CONGRES

Vrijheid onder druk

Tussen populisten en progressieven

4. Voorwoord

5. Dagindeling

6. Personalia

7. “We missen een vorm van onbaatzuchtigheid”
interview met prof.dr. Kees Schuyt

10. Het recht op zelforganisatie dr. Jan van der Stoep

14. Een beetje schipperen omwille van de vrijheid
interview met mr. André Rouvoet

VOORWOORD

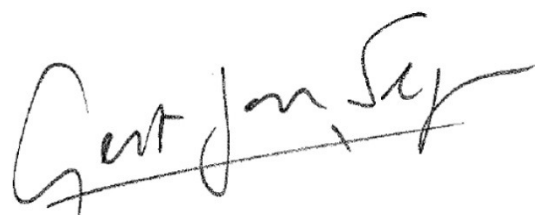
Welkom op het WI-congres over vrijheid! Het lijkt me het juiste thema op het juiste moment. De afgelopen weken is er veel discussie gevoerd over onze democratische rechtsstaat en over de vraag hoe zowel paarse partijen als de PVV zich verhouden tot onze vrijheden. Dit congres wil dit debat verdiepen en nodigt u uit mee te denken en te discussiëren.

De vrijheid die we kennen is niet vanzelfsprekend. In een lange geschiedenis heeft ze zich ontwikkeld en bewezen als waarde die we niet kunnen en willen missen. De ruimte om naar eer en geweten te denken en te handelen is cruciaal voor iedere Nederlander.

Deze vrijheid is gegroeid in nauwe verbondenheid met de opkomst van het christendom. Ook al zijn er tijden geweest dat niet alle christenen het belang van vrijheid en de rechtsstaat erkenden, bij het WI hebben we de overtuiging dat juist vrijheid tot de centrale begrippen van christelijke politiek behoort. Daarom niet alleen een congres, maar ook een boek dat we tijdens het congres presenteren.

Er is een nieuw kabinet, althans bijna. Een rechts kabinet, met gedoogsteun van de Partij voor de Vrijheid. Tegelijk komt van vrijzinnige partijen een voorstel om de 'enkele feit'-constructie af te schaffen. Toen we afgelopen voorjaar dit congres planden konden we de samenloop van beide ontwikkelingen nog niet vermoeden. Deze politieke achtergrond maakt de bezinning tijdens het congres alleen maar urgenter. Laten we hopen op een mooie dag en bidden voor vrijheid!

Hartelijke groet,

Gert-Jan Segers
Directeur Wetenschappelijk Instituut ChristenUnie

DAGINDELING

9.30u: Inloop

10.00u: Opening Jan Westert

10.15u: Lezing prof.dr. Kees Schuyt *De verhouding tussen rechtsstaat en democratie*

11.00u: Reactie dr. Koert van Bekkum

11.25u: Zaaldiscussie

12.15u: Aanbieding boek 'Vrijheid, een christelijk-sociaal pleidooi' (André Rouvoet)

12.30u: Lunch

13.45u: Opening middagdeel

13.50u: Lezing dr. Jan van der Stoep *In hoeverre mogen identiteitsgebonden organisaties een eigen toelatingsbeleid voeren?*

14.30u: Lezing dr. Sophie van Bijsterveld *Welke bestaansrecht heeft de godsdienstvrijheid in een seculiere samenleving?*

15.00u: Zaaldiscussie. In het forum zit o.a. Edward de Kam.

15.50u: Afsluiting Gert-Jan Segers

16.00u: Borrel

PERSONALIA

Drs. Arnold Poelman was directeur van het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie, de mr. G. Groen van Prinstererstichting en werkt momenteel bij de Rijksoverheid.

Mr. André Rouvoet is voorzitter van de Tweede Kamerfractie van de ChristenUnie.

Drs. Edward de Kam is directeur van Youth for Christ.

Drs. Gert-Jan Segers MIPP is directeur van het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie.

Dr. ir. Jan van der Stoep is lector Religie in Media en Publieke Ruimte aan de Christelijke Hogeschool Ede. Tevens doceert hij aan de Master Christian Studies of Science and Society van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Jan Westert is voorzitter van het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie, de mr. G. Groen van Prinstererstichting en verbonden aan ROC Menso Alting.

Prof. dr. Kees Schuyt was jarenlang hoogleraar sociologie, onder meer aan de Universiteit van Amsterdam. Ook was hij lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, waar onder zijn voorzitterschap het rapport 'Waarden, normen en de last van het gedrag' werd gepubliceerd. Recent publiceerde hij 'Over het recht om wij te zeggen – groepstegenstellingen en de democratische gemeenschap' (2009). Hij is momenteel lid van de Raad van State.

Dr. Koert van Bekkum is adjunct-hoofdredacteur van het Nederlands Dagblad.

Dr. Sophie van Bijsterveld is sinds 12 juni 2007 lid van de CDA-fractie in de Eerste Kamer. Zij is universitair hoofddocent Europees en Internationaal Publiekrecht aan de Universiteit van Tilburg.

‘We missen een vorm van onbaatzuchtigheid’

Fragment uit een interview met Kees Schuyt

uit Denkwijzer 2010 / 1, p.4-7

Democratie gaat om openheid, maar moet ook weerbaar zijn. Is onze democratie nog wel weerbaar in deze populistische tijden? Of dreigen we af te glijden naar een soort Weimar-republiek?

Ik maak duidelijk een keuze voor de democratische rechtsstaat, ook in multiculturele kwesties. De democratische rechtsstaat geeft de ruimte om heel verschillende ideologieën en godsdiensten te blijven ontwikkelen. Menigeen zou momenteel meer eenheid willen, maar ik vind dat we nationale identiteit niet te veel moeten benadrukken. Een beetje beschaafd nationalisme is voldoende. Om onze situatie met de Weimar republiek te vergelijken vind ik te ver gaan. Ik zie geen verheerlijking van geweld, links noch rechts. Ook is er geen mentaliteit van antisemitisme of antikapitalisme, zoals destijds. Men moet nu gebruikmaken van een commerciële context, in plaats van ertegenin gaan. Wel is er een volkse beweging die achter één man staat, en in die zin is het leidersbeginsel weer terug in Nederland. En de aard van de retoriek vertoont ook overeenkomsten: Wilder bedient zich van grove generalisaties en onhoudbare, discriminerende stereotyperingen waarmee men afgeeft op andere groepen. Daarom is mijn boektitel ook ‘Het recht om wij te zeggen’. Het zet heel nadrukkelijk onze waarden ten opzichte van de hunne. Dat is niet houdbaar.

Waar komt het huidige populisme vandaan?

Vermoedelijk komt dat toch omdat er iets ontbreekt in de huidige politiek. misschien is het een eenzijdige recrutering, vooral onder hoogopgeleiden. Of denk aan de complexiteit van de vraagstukken. Wat vermoedelijk ook een rol speelt is dat de politiek teveel meegaat met de

moderne entertainmentindustrie. En onder de bevolking is natuurlijk een bepaalde mate aan xenofobie.

In uw boek benadrukt u dat het integratieprobleem vooral een sociaal-economische probleem is. Speelt cultuur of religie (islam) geen rol?

Integratie vindt vooral plaats via arbeidsparticipatie, leert internationaal onderzoek. Werk is heel belangrijk voor deelname aan de samenleving. Mohammed B had inderdaad een ideologische basis, maar ik beschouw hem toch meer als een uitzondering. En de daders van 911 waren ook wel goed geïntegreerd, maar of die nu echt representatief zijn? Ik vermoed van niet. De islam is heel divers en zeker niet per definitie gewelddadig.

U pleit voor een open democratie, maar wilt ook dat mensen terughoudend met hun geloof omgaan in de publieke ruimte. Hoe gaat dat samen?

Mijn grondhouding – als seculier - is dat ik tegen fanatisme ben. Dat geldt zowel gelovigen als rationalisten. Het gaat erom dat we elkaar geen kwaad doen. Gematigdheid en respect vind ik belangrijke waarden. Als we een beetje aardse vrede kunnen bereiken, kunnen samenleven zonder geweld, is dat al heel wat. We moeten niet teveel van elkaar vragen. We moeten zorgen dat we elkaars wereldbeelden kunnen verdragen.

Maar moeten we niet 'fanatiek' opkomen voor bepaalde westerse waarden, zoals de waardigheid van ieder mens? Christenen relateren die waardigheid aan het geschapen zijn naar Gods beeld. Hoe ziet u dat?

Het belang van de menselijke waardigheid is wat mij betreft historisch 'bewijsbaar': je krijgt er een betere samenleving van. Immers, een samenleving waarin redelijke waarden worden beoefend levert een open en menswaardige maatschappij op. Meteen moet ik dit wel relativiseren, want we waren flink op weg om een open samenleving te worden toen in

de twintigste eeuw tijdens twee wereldoorlogen de gruwelijkste misdaden plaatsvonden. De Verlichtingsideeën van menselijke waardigheid waren kennelijk te zwak om die destructie tegen te houden. Maar ik geloof er wel in en niet in het recht van de sterkste, de weg van geweld.

U heeft het over een ‘betere samenleving’. Wat is een goede samenleving volgens u?

Dat formuleer ik negatief: een samenleving is niet goed als mensen in hun bestaan bedreigd worden, als ze geen ontwikkelingskansen hebben. Ik kan wel formuleren wat een onrechtvaardige samenleving, minder makkelijk wat een rechtvaardige samenleving is. Maar er is een ondergrens. De menselijke waardigheid moet kunnen opbloeien. Ik heb een basisovertuiging dat democratie een betere samenleving oplevert. Deze overtuiging kan ik uiteindelijk niet wetenschappelijk of rationeel bewijzen, maar ik kan wel wijzen op vooruitgang die deze overtuigingen hebben geleverd. Die twintigste eeuwse terugval blijft echter onverklaarbaar. En ik sluit niet uit dat er weer een terugval komt, door die volksmassa's. Ik moet voorzichtig zijn. Maar historisch gezien kun je wel lijnen trekken.

Is daarmee de staat dus ook niet neutraal?

De waarden van de Grondwet en de rechtsstaat – zoals vrijheid en gelijkwaardigheid - zijn niet neutraal, maar betekenen hele duidelijke keuzes voor bepaalde waarden. Die bovenpartijdige waarden moet de overheid koesteren en bewaken. Het impliceert een keuze voor een bepaalde inrichting van de maatschappij. Het is een metastandpunt, maar daarmee niet waardenloos. Het laten samengaan van verschillende waardenkeuzes in een houdbaar en aangenaam verband is niet neutraal, maar zelf ook een waardenkeuze! Tegelijkertijd is het wel neutraal ten opzichte van de inhoud van politieke groeperingen en hun maatschappelijke opvattingen. Het is cruciaal dat we dit ‘metaniveau’, dat is opgebouwd in de hele westerse geschiedenis, koesteren en onderhouden.

Het recht op zelforganisatie

Over de vrijheid van identiteitsgebonden instellingen

(fragment uit: 'Vrijheid, een christelijk-sociaal pleidooi')

Jan van der Stoep

1. Naar een 'right of entry'?

Het toelatingsbeleid van identiteitsgebonden organisaties ligt hevig onder vuur. Hebben christelijke scholen wel het recht om praktiserende homoseksuele leerkrachten te weren? En moet de SGP niet verplicht worden om vrouwelijke kandidaten op de kieslijst toe te laten? Op het eerste gezicht lijkt de kritiek op het toelatingsbeleid van identiteitsgebonden organisaties slechts een volgende stap te zijn in een proces van secularisering waarin religieuze overtuigingen steeds meer uit het publieke domein verbannen worden. Logisch gevolg daarvan lijkt te zijn dat ook identiteitsgebonden organisaties meer in het defensief worden gedrongen.

Ik denk dat een dergelijke analyse te kort schiet. Er is niet zozeer sprake van een toenemende secularisering, als wel van een veranderende manier waarop mensen tegen geloof aankijken. Enerzijds is er een hernieuwde openheid voor religie in onze samenleving en wordt de persoonlijke spiritualiteit van mensen als een belangrijk goed gezien. Anderzijds wordt iedere organisatie die beperkingen stelt aan toelating van personeel, lidmaatschap of de invulling van toonaangevende functies gewantrouwd, juist vanwege het belang dat aan de persoonlijke spiritualiteit wordt gehecht.

Typerend voor het huidige denken over religie is de volgende uitspraak van Femke Halsema, fractievoorzitter van GroenLinks in de Tweede Kamer, op de opiniepagina van het Nederlands Dagblad van 8 april 2010: "Ik wil de subsidie van christelijke organisaties niet afpakken. (...) Wel heb ik gewezen op de werking van artikel 1 van de Grondwet: uitsluiting op grond van ras, geloofskenmerken, sekse, seksuele voorkeur etc. is verboden. Dat betekent dat het de EO, net als alle

andere in Nederland opererende organisaties bij wet verboden is om bijvoorbeeld iemand (die verder in alle opzichten voldoet aan het profiel) te weigeren op de enige grond dat hij/zij niet gelovig is.”

Hier is iets opmerkelijks aan de hand. Tot op heden kunnen identiteitsgebonden organisaties mensen op grond van hun leefwijze of levensovertuiging van bepaalde functies weren. Het enige criterium is dat mensen een vrije keuze hadden om zich al dan niet aan de betreffende organisatie te onttrekken als ze het niet met het beleid eens zijn. In de politieke filosofie wordt dit het ‘right of exit’ genoemd. Als je bijvoorbeeld vrouw bent, en je bent het niet eens met het vrouwenstandpunt van de SGP, dan kun je ook lid worden van een andere partij of op een andere partij stemmen. Je wordt niet verplicht om te blijven, en daarmee valt het vrouwenstandpunt van de SGP binnen de marge van de wet.

Maar de eis die nu gesteld wordt aan identiteitsgebonden organisaties is dat mensen ook een ‘right of entry’ moeten hebben. Ze moeten deel kunnen uitmaken van de organisatie, ook al delen ze niet alle geloofsuitgangspunten van deze organisatie. En daarmee lijkt een wissel om te gaan. Het wordt voor organisaties moeilijker om aan de poort te selecteren en daarmee de eigen identiteit te bewaken. Zou een ‘right of entry’ een harde eis worden, dan kan de situatie ontstaan dat organisaties mensen moeten toelaten die qua overtuiging of leefwijze niet bij hun religieuze identiteit passen.

In dit artikel wil ik de stelling verdedigen dat identiteitsgebonden organisaties, natuurlijk binnen redelijke marges, de ruimte moeten blijven houden om hun eigen toelatingsbeleid te voeren. Ik wil eerst nagaan wat Femke Halsema en anderen drijft om van het toelatingsbeleid van identiteitsgebonden organisaties zo’n zwaar punt te maken. Vervolgens vraag ik me af in hoeverre de kritiek van Femke Halsema en anderen hout snijdt.

2. Een vrijzinnige benadering

De positie die Femke Halsema en met haar ook veel andere links georiënteerde denkers innemen, is niet een positie die als seculier of antireligieus te typeren is, maar als vrijzinnig. In een vrijzinnige politiek gaat het erom dat ieder mens zijn of haar eigen leven kan vormgeven. Dat sluit ook in dat religieuze groeperingen de mogelijkheid moeten hebben om hun eigen scholen, politieke partijen, welzijnsorganisaties en omroepverenigingen op te richten.

Er wordt door vrijzinnigen dus niet gekozen voor een benadering waarin de overheid zich niet met religie wil inlaten, maar een benadering waarin religieuze en seculiere partijen gelijkelijk behandeld worden. Een benadering die, met andere woorden, getypeerd wordt door 'evenhandedness' en niet door 'hands-off' ¹. Daarmee staat de vrijzinnige politiek volop in een Nederlandse traditie van omgaan met religie. Geloof mag een publieke rol in de samenleving spelen, mits mensen hun eigen geloofsovertuigingen maar niet met dwang aan anderen opleggen.

Tegelijkertijd laat de vrijzinnige politiek ook een trendbreuk in het denken over religie in Nederland zien. Geloven wordt opgevat als een persoonlijke zoektocht naar zin en niet als een collectieve levensovertuiging, zoals dat het geval was ten tijde van de verzuiling. Mensen hoeven zich niet te conformeren aan groepen met afgebakende overtuigingen en waardepatronen, maar mogen hun eigen weg gaan en hun eigen keuzes maken.

Het ruimte geven aan de persoonlijke vrijheid en spiritualiteit van mensen, zo stelt Dick Pels, past goed bij een maatschappelijke tendens waarin zware lotsbepaalde gemeenschappen plaats maken voor lichtere gemeenschappen die gebaseerd zijn op de vrije keuze van mensen. ² Dat betekent overigens voor hem niet dat tradities of gemeenschappen in een vrijzinnige politiek niet van waarde zijn. Integendeel, ruitierlijk wordt door Pels erkend dat mensen binnen gemeenschappen en tradities opgroeien en daardoor gevormd worden. Sterker nog, juist omdat deze verbanden zo belangrijk zijn moeten individuen ook het recht hebben daaraan deel te kunnen nemen. Ze mogen niet op grond van bepaalde kenmerken worden afgewezen.

Inzet van de vrijzinnige politiek is vooral het beschermen van kwetsbare leden van religieuze minderheden tegenover de macht van religieuze instituten zoals de kerk, de moskee of allerlei identiteitsgebonden organisaties. Religie, zo wordt gesteld, is niet alleen maar een manier om jezelf te verwerken en zin aan het bestaan te geven, ze heeft ook een donkere kant, omdat ze mensen kapot kan maken en van hun vrijheid kan beroven. Minderheden kunnen tiranniek optreden tegen hun eigen leden.

Het gaat in de vrijzinnige politiek dus niet zomaar om een onverschillig iedereen in z'n waarde laten. Lakmoesproef voor de vrijzinnige politiek is de positie van vrouwen en homoseksuelen.³ Het mag niet gebeuren dat mensen zich niet kunnen ontplooiën of beschadigd raken omdat ze niet in hun eigenheid gekend en erkend worden. Daarom is in onze samenleving, zo stellen bijvoorbeeld Ganzevoort en Pels, religiekritiek minstens zo belangrijk als respect voor religie.⁴

¹: Zie J.H. Carens, *Culture, Citizenship and Community. A Contextualist Exploration of Justice as Evenhandedness* (Oxford: Oxford University Press, 2000), 8-14.

² Zie D. Pels, *Opium van het volk. Over religie en politiek in seculier Nederland* (Amsterdam: De Bezige Bij, 2008), 69.

³ Zie ibidem 73.

⁴ Zie R. Ganzevoort en D. Pels, "Het tandenknarsen van de democratie. Hosties, homo's en hufteigheid" *De Groene Amsterdammer*, 24 maart 2010. Via: <http://www.groene.nl/2010/12/het-tandenknarsen-van-de-democratie>.

Een beetje schipperen omwille van de vrijheid

interview met André Rouvoet

(fragment uit: 'Vrijheid – een christelijk-sociaal pleidooi')

Door Marcel ten Hooven

Isaiah Berlin schrijft dat de politiek moet waken voor de illusie dat er een ideale mix van vrijheid, gelijkheid en broederschap bestaat. Een politicus zal al gauw denken in ieders bestwil te handelen als hij meent die ideale mix te kennen en zijn macht gebruikt om die aan anderen op te leggen. Is het kenmerk van rechtvaardige politiek niet juist dat politici altijd een beetje moeten schipperen, schikken en plooiën, tussen het gelijk van de een en het gelijk van de ander? Dat is geen populair geluid in een tijd waarin het populisme schipperen als een zwakte van de gevestigde politiek afdoet.

'Die vrijheid, gelijkheid en rechtvaardigheid liggen besloten in onze grondrechten. Een ideale mix bestaat niet, inderdaad. Dat blijkt alleen al uit het feit dat het botsen van grondrechten geen onvolmaaktheid is, of een foutje van de wetgever, maar juist een fenomeen dat er onlosmakelijk mee is verbonden. Politiek is schipperen, compromissen zoeken, en daarover moeten we niet somberen, want alleen in volledig gelijkgeschakelde samenlevingen als een absolute dictatuur is geen compromis nodig. Een democratie die recht wil doen aan ieder z'n vrijheid, vereist dus wijsheid, bescheidenheid en zelfbeperking van politici. Anders zullen zij onvermijdelijk polariseren, groepen uitsluiten. Dan spreken we ook over de actualiteit van 2010. Dat zal duidelijk zijn.'

'Wat me dan altijd intrigeert, is waarom dat verwijt van het dwingend opleggen van de eigen normen en waarden aan anderen altijd vooral de kleine christelijke partijen treft. Al zo lang ik in de politiek actief ben, dat is zo'n 25 jaar, hoor ik dat verwijt aan het adres van de ChristenUnie, haar voorlopers en de SGP. „Als jullie de meerderheid veroveren, moeten wij, andersdenkenden, eraan geloven, want dan leggen jullie je

normen aan ons op”, zeggen ze dan. Aan de ene kant moeten wij ons dat aantrekken. Of we, zoals tot 2007, nu ver van de regeermacht afstaan of niet, kennelijk worden christenen geassocieerd met indammen, afremmen en begrenzen, alsof christelijke politiek haar doel zoekt in het beperken van anderen in hun vrijheid. Dat moet ons te denken geven, ook al was er na de ontsporingen in de vrijheidsrevolutie van de jaren zestig wel aanleiding voor een nieuwe normering. Ik ben er ongelukkig mee dat christelijke politiek altijd maar weer op één lijn wordt gesteld met onvrijheid. Dat is voor mij nóg een reden geweest om daar terdege rekening mee te houden toen wij tot de regering toetraden, bijvoorbeeld in ons taalgebruik. Nogmaals, zonder ons eigen gedachtegoed te verloochenen. Ik wil ook graag met vrijmoedigheid blijven ijveren voor onze politieke doelstellingen op principiële thema’s als medische ethiek en huwelijk en gezin. Dat is een precaire balans.’

‘Aan de andere kant stel ik vast dat zelfreflectie bij onze critici matig is ontwikkeld, dan wel dat ze een blinde vlek hebben voor de essentie van het begrip vrijheid. Er zijn in de recente parlementaire geschiedenis nogal wat voorbeelden te noteren van seculiere partijen die de staatsmacht willen aanwenden om hun levensbeschouwelijke idealen algemeen geldend te maken.’

De groepering van Wilders spant uiteraard de kroon. De vrijheid van de Partij voor de Vrijheid geldt niet voor degenen van wie de PVV oordeelt dat zij hun vrijheid niet waard zijn. De PvdA schreef in haar verkiezingsprogramma dat de overheid de emancipatie moet bevorderen, ‘zo nodig tegen de remmende krachten van cultuur, religie of het ouderlijk huis in’. De VVD noteerde in haar integratienota: ‘De onderdrukking van een cultuur of religie kan de bevrijding van het individu zijn.’ Van D66 mogen sollicitanten bij de gemeente die weigeren homo’s te trouwen zelfs geen ambtenaar meer worden. GroenLinks was met de PvdA de drijvende kracht achter de Amsterdamse raadsnotie tegen organisaties die van hun personeel instemming met de levensbeschouwelijke grondslag verlangen.

De rode lijn in al die initiatieven, standpunten en uitspraken is dat de staat zich in het privé-domein van burgers en hun gemeenschappen mag begeven, om een moraal over vrijheid op te leggen. Dat is in strijd met de notie dat de rechtstaat er is om de burger te beschermen tegen de staat, wat ook het beginsel van de grondrechten is.

‘Alle voorbeelden die u noemt illustreren dat die partijen, niet anders dan de christelijke, de neiging hebben om vanuit hun perceptie van wat vrijheid in essentie is, de ander beperkingen op te leggen. De kunst van de politiek is die eigen neiging bij jezelf te onderkennen en te beteugelen. Dat neemt niet weg dat alle partijen hun vrijheidsbegrip in het politieke discours kunnen inbrengen, om met elkaar het debat aan te gaan waar wel en waar niet opgetreden mag worden. Daar is het debat in een democratie voor. Maar dat debat veronderstelt wel dat de deelnemers de basisvoorwaarden van de democratie onderschrijven, waaronder niet in de laatste plaats het principe dat de grondrechten zonder uitzondering voor alle burgers gelden. Daarom heb ik zo’n moeite met de PVV van Geert Wilders. Mijn probleem is niet dat zijn opvattingen als zodanig mij niet bevallen. Een heleboel mensen hebben daarvoor gestemd en hun stem telt even zwaar als elke andere. Mijn probleem is wel dat het debat feitelijk stopt als op een basaal niveau overeenstemming ontbreekt over het essentiële principe dat grondrechten ongedeeld, voor iedereen gelijkmatig toepasbaar zijn. Een politicus die grondrechten selectief wil toepassen, al naar gelang wie ze volgens hem waard zijn en wie niet, die ontnemt grondrechten dat principiële karakter.’

‘Stel de ChristenUnie, of de PvdA, of de PVV heeft de absolute meerderheid. Wat gebeurt er dan met de grondrechten? Dan zou elke politicus, ook de christelijke, moeten zeggen dat het stelsel van grondrechten in zijn essentie niet verandert. Het is uiteraard volkomen legitiem dat een politieke beweging het ene grondrecht meer nadruk wil geven dan het andere, of mogelijk zelfs een of meer grondrechten wil schrappen. Je bent in de politiek gegaan om dingen te veranderen en dat kan betekenen dat een of andere aanpassing van ons stelsel van grondrechten nodig is. Als de ChristenUnie het voor het zeggen zou krijgen in Nederland wordt het een ander land dan wanneer de VVD, de SP of D66 hier de dienst zou uitmaken. Maar wat niet mag veranderen,

volgens mij, is dat de grondrechten voor iedereen een gelijke werking hebben. Daaraan tornen is onacceptabel in een democratische rechtstaat, onacceptabel!

De PVV wil een groep tweederangsburgers creëren, burgers voor wie minder grondrechten gelden dan voor de anderen. Maakt dat standpunt die partij antirechtstatelijk?

‘Ja, daar ben ik het wel mee eens. Dat is iets wat ik ook in mijn eigen achterban vaak heb moeten zeggen, dat het grondrecht van de vrijheid van godsdienst betekent dat ook moslims hun religie in dit land vrijelijk moeten kunnen beleven en praktiseren, net zo vrijelijk als christenen of andere gelovigen. De PVV zegt dat zij de vrijheid van godsdienst wil handhaven, alleen niet voor moslims. Zij zegt dat zij ook de vrijheid van onderwijs wil handhaven, zij het niet voor moslims. Maar volgens de rechtsstatelijke logica van grondrechten kunnen die vrijheidsrechten voor moslims alleen terzijde worden geschoven door ze beide af te schaffen. Ik moet u zeggen dat veel christenen dat nog te weinig doorzien. Ik verbaas me over de naïviteit waarmee orthodox Nederland de PVV soms tegemoet treedt in het islamdebat. Op zich begrijp ik dat orthodoxe christenen, zoals ikzelf, onbehagen hebben over de islam en dat sommigen toejuichen dat een partij daartegen een dam wil opwerpen. Ik heb ook de diepe overtuiging dat er een diepgaand verschil is tussen de islam en de waarheid van het christelijke geloof. Maar grondrechten zijn niet los verkrijgbaar. Ze gelden voor iedereen of ze gelden niet. Ik zeg dit niet vanuit een defensief standpunt, om het christelijk geloof of het christelijk onderwijs te verdedigen, ik zeg dit op principiële gronden. Het behoort tot de essentialia van christelijke politiek om op te komen voor de vrijheid van iedereen. Daarom zit het me dwars dat we vaak met het tegendeel worden geassocieerd. Met onvrijheid.’

details

- Zaterdag 9 oktober
- 10.00 uur - 16.00 uur (inloop 9.30 uur)
- Stadscafe de Observant

Stadhuisplein 7, Amersfoort

www.observant.nl

- Toegang: 10 euro (incl. lunch)
- (NB: studenten gratis, niet-donateurs 30 euro)

WI.CHRISTENUNIE.NL/VRIJHEID

wi.christenunie.nl

**WETENSCHAPPELIJK INSTITUUT
VAN DE CHRISTENUNIE**